

Jacint Verdaguer. *Mount Canigó. A Tale of Catalonia*. Introducció i traducció de Ronald Puppo. Barcelona / Woodbridge: Editorial Barcino / Tamesis, 2015, 236 pp.

JOAN CURBET
Universitat Autònoma de Barcelona
joan.curbet@uab.es

La rellevància literària d'una cultura minoritària com la nostra, en termes de recepció internacional, depèn en bona mesura de fornir als lectors i als professors forans eines que permetin integrar els nostres autors dins d'uns marcs referencials adequats, que depassin els contextos locals sense menystenir-los, i posin en valor les seves vinculacions amb la gran tradició occidental. Aquesta és justament la tasca que porta a terme, de manera pacient però constant, la sèrie d'autors catalans editada en anglès per Barcino/Tamesis: un cànon selecte i rigorós, elaborat i curat per especialistes i traductors no solament dotats de renom, sinó de perspectives crítiques ben esmolades. La sèrie ha estat centrada fins ara en la literatura medieval, i amb aquest volum comença a obrir-se a la producció d'èpoques més properes. No sembla tasca fàcil, a primer cop d'ull, la integració en aquest cànon dels autors de la Renaixença o, en termes generals, del segle XIX català: la densitat i la riquesa d'aquest mateix període, en termes de *Weltliteratur*, pot fer passar més desapercebudes les aportacions de cultures que no han disposat d'una estructura estatal o d'una circulació prou àmplia. També a nivell poètic, i vist sempre des d'una perspectiva internacional, el corpus ofert per Verdaguer pot resultar desconcertant: a voltes, massa colpidorament sincer i confessional (en aquest sentit, massa modern), a voltes massa tradicionalista (és a dir: massa ancorat al passat, almenys en aparença).

Amb aquesta edició de *Mount Canigó. A Tale of Catalonia*, Ronald Puppo ens aporta un Verdaguer plenament recognoscible i, des d'ara, completament assimilable dins de la gran literatura universal, que l'haurà d'integrar sense excuses. No es tracta d'una novetat absoluta: idealment, aquest text hauria de llegir-se formant díptic amb el preciós *Selected Poems of Jacint Verdaguer*, a càrrec del mateix Puppo, que es va publicar en un magnífic volum l'any 2007, a The University of Chicago Press, amb introducció de Ramon Pinyol i Torrents i un generós acompanyament d'illustracions. Agafats en conjunt, els dos volums ofereixen una idea proporcionada del gruix i de la qualitat de la producció verdagueriana. Si el primer oferia un tast dels diversos perfils del poeta, el segon proposa una lectura completa, seriosa i aprofundida, del seu text èpic més poderós. La presentació, a càrrec del mateix Ronald Puppo, posa un èmfasi adequat en els motius pels quals aquest poema és no només reivindicable, sinó apreciable avui en dia: la seva força narrativa, organitzada en seqüències múltiples de narracions interiors i digressions; la seva exploració de les vinculacions entre geografia natural i geografia humana; la seva voluntat de crear i fixar un imaginari col·lectiu; la seva capacitat d'experimentació formal. Ara bé: tots aquests elements

quedarien en poc si no estiguessin travats dins un cos poètic ferm i enter, plenament saborós. I aquesta és precisament la fortalesa del Verdaguer recreat per Puppo. O, per a dir-ho més exactament, del Verdaguer restituït per Puppo al seu lloc en la gran poesia internacional.

Fixem-nos, per començar, en els usos de la versificació i de les disposicions estròfiques. És ben sabut que les més riques lectures de *Canigó* poden emprendre's a partir dels jocs de mètrica, apassionants i aclaparadors alhora, que Verdaguer desplega tot al llarg del poema. A *Mount Canigó. A Tale of Catalonia* no trobarem una versió de literalitat forçada, o apedaçada amb versos d'incòmoda arítmia. És just al contrari: la traducció esdevé aquí, atesa la seva voluntat de rigor, una investigació sobre els recursos mètrics de l'anglès, i una variada translació dels continguts verdaguerians a les formes de la poesia anglesa. Com traduir les riques estrofes de «La Maleïda», sextets compostos d'alexandrins, acabats en un vers d'un sol hemistiqui? Puppo ho aconsegueix a partir del vers blanc anglès, el pentasillàbic, que situa com a element bàsic en aquesta secció, acabant cada estrofa amb versos de tres accents. Aquesta solució permet al traductor, doncs, inserir directament el seu text dins la tradició narrativa romàntica en anglès: el vers de Verdaguer sona, parla i flueix naturalment amb la rítmica keatsiana o shelleyana. Els pentàmetres iàmbics no rimats, vers narratiu anglès per excel·lència, es disposen agradosament en les versions de les històries de Flordeneu (Cant II) i de Guisla (Cant X). En el cas del «Desencantament» (Cant VII), les opcions eren relativament més òbvies: els quartets rimats són la forma potser més bàsica, més planera, de la narrativa romàntica en l'àmbit anglosaxó, i aquí traslladen amb una fluïdesa meravellosa la caiguda de Gentil i el dol de Flordeneu. I una impressionant varietat polimètrica, sempre acurada i ajustada, se'ns obre en el Cant VI, centrat en el casament, i en el Cant IX, en l'ocasió de l'enterrament de Gentil i del dol que per ell viuen homes i fades.

Fixem-nos ara en la precisió aplicada a la tria lèxica, als elements rítmics, a la disposició de les sonoritats. En Verdaguer tots aquests elements són d'extrema importància en tant que configuren la tonalitat de les narracions, la coloració del vers, l'efecte total d'un determinat cant, que al seu torn ha de relligar-se a la gran construcció que és el conjunt de *Canigó*. L'opció senzilla hauria estat prendre un camí de traducció literalista, llegidora però sense alè èpic, que minimitzés tots aquests aspectes formals i se centrés en els continguts. Però una traducció que aspiri a tenir valor poètic per si mateixa, i defugui la simple paràfrasi, emprarà tots els recursos formals que estiguin al seu abast per a fornir, en la llengua d'arribada, un resultat que apropi el lector, tant com sigui possible, a l'especificitat de l'original. Aquesta obra depèn en part de la seva proximitat als models que al poeta li eren més propers, tots ells pertanyents a la tradició romànica: Alphonse de Lamartine, Victor Hugo, les «Chansons de Geste» del cicle de Roland. Fou sobre el canemàs d'aquesta herència i superposant-hi la rondallística i el llegendari dels Pirineus que Verdaguer va bastir la seva pròpia catedral poètica. Ronald Puppo sap bé que el nucli de referència verdaguerià és la poesia romàntica francesa: el seu equivalent en llengua anglesa seria, doncs, el corpus dels grans poetes romàntics i victorians, des de Thomson i Wordsworth fins a Tennyson i Rossetti. És aquí on Puppo aplica el seu concepte d'*intertextualitat translativa* (que va desenvolupar en un interessantíssim article de 2012): la identificació de les correspondències d'un text traduït

amb uns «intertextual others» que es trobarien a la llengua d'arribada, i no necessàriament a la de sortida.

El mateix Puppo ens assenyala algunes proximitats d'aquesta mena en la seva introducció, relacionades amb la tria lèxica que fa en el cas de la paraula «jai», que comporta en la seva versió anglesa ressonàncies de Henry Wadsworth Longfellow («old bald-head»). I, justament, una bona part del que dona volada poètica a aquesta traducció és la seva evocació, en diferents moments, dels referents poètics angloamericans: d'aquesta manera, el poema reté tot el seu caràcter propi, però s'hi van suggerint continuïtats simbòliques, semàntiques i formals amb la llengua d'arribada. Vegem, per exemple, la lamentació de Guisla per Guifré: «Al cenobi naixent sos ulls aixeca,/ deixant caure una llàgrima que en l'obra/ se podria encastar per una perla» (Cant x, 83–85). I veiem-la ara en la versió de Puppo: «She lifts her eyes up to the rising cloister,/ Now letting fall a tear to be inset/ As if a pearl upon her handiwork.» Els decasíl·labs verdaguerians han estat substituïts pel pentàmetre iàmbic, el «cenobi» esdevé «cloister», terme fortament connotat en la literatura gòtica anglesa, de Wordsworth a Shelley, i «handiwork» ens apropa, més encara que «obra», al lent treball manual de la reclosa Guisla. En aquest context de tries lèxiques, i amb aquesta versificació, el detall de la llàgrima/perla, o «tear/pearl» completa perfectament el quadre: estem en l'ambient dels *Idylls of the King* de Tennyson, traslladats a un entorn pirenaic. En el moment de l'enterrament de Gentil, els cims coberts de neu ens remetent gairebé a les descripcions del *Mont-Blanc* de Shelley: «In wintertime come swirling snows/ That freeze on the colossal stands/Of this great jagged coliseum:/now thawed, they seem to be the apse/ of a cathedral left in ruins» (Cant IX, 86–90). L'ambició d'espectacularitat de l'estrofa es reforça amb un suau joc alliteratiu a l'inici («swirling snows»); d'altra banda, tant «colossal» com «coliseum» són termes bàsics de l'acostament a la natura des de l'estètica del sublim, estesa per tota Europa en el segle XIX, i que anem retrobant al llarg de la traducció.

El moment més delicat de la traducció, i aquell que *a priori* presentava majors riscos, s'esdevé en els Cants v i VIII, on Verdaguer combina les tonalitats de l'èpica francesa i del romancer per assolir un vers quasi plenament oral. Puppo, lluny de neutralitzar el desafiament, s'hi enfronta de cara: el resultat és un vers de rítmica potent, que cerca sovint l'alliteració i les repeticions consonàntiques, recordant l'èpica medieval anglesa. Així, el moment on al comte Tallafero «Seguiren-lo els fallaires – en reguitzell,/ Són fills d'eixes garrotxes – tots cepadencs» (Cant v, 4–5) es tradueix com «His forespinner followed in fire – behind him,/ sprung from the scrublands – and sturdy of stock». I el moment en què Guifré fita el fons dels barrancs («Mira el fons de l'abisme – Desesperat/ Negra gola d'un monstre – que el va xuclant», Cant VIII, 24–25) esdevé «He peers in desperation – into the abyss/ A monster's dark gullet, drawing him – downward». Per un moment albirem aquí no ja les goles del Canigó, sinó l'atracció profunda i universal de l'abisme, des de Milton fins a Byron o Browning.

En el text de *Mount Canigó. A Tale of Catalonia* s'aconsegueix, doncs, una doble restitució. D'una banda, s'hi compleix plenament el procés que el mateix Puppo, en una altra ocasió (*Selected Poems of Jacint Verdaguer*, 2007, 23), va descriure tot citant George Steiner: el ple retorn a un text, en la seva versió traduïda, d'allò que ja s'hi trobava prèviament, en la versió

original. I d'altra banda, es resitua *Canigó* en el cànon de la poesia internacional i es permet que es pugui apreciar el lloc destacat que pertany a Verdaguer dins la poesia postromàntica d'Occident: la seva veritable dimensió titànica.